

NEKROLÓG

Makk Ferenc (1940–2018)

Egy szálfá dőlt ki az előttünk járó történésznemzedékből – fogalmazott Solymosi László jó egy évtizede Gericz József elhunytakor. Makk Ferenc halála is ilyen súlyú veszteség az utóbbi évtizedekben új erőre kapó magyar középkorkutatás jelenkorában. A professzor 1940-ben született Baján, munkásszülők gyermekeként, kiváló tanulmányi eredménnyel végezte el az egykoron ciszterci, de az 1950-es években is igen jó nevű ottani III. Béla Gimnáziumot. Egyetemi tanulmányait 1959-ben kezdte meg Szegeden, és történelem-magyar szakos hallgatóból hamarosan történelem-latin-ógörög szakossá vált. A szegedi tudományegyetemen az 1956. évi forradalom után indulhatott újjá a latin-görög tanszék. Vezetője, Szádeczky-Kardoss Samu ekkor még elsősorban az archaikus görög költészet szakértőjének számított, de hamarosan jelentős irányváltás következett be pályájában, medievistává, az avar kor legjobb filológus-szakértőjévé képezte át magát. Tanítványa, Makk Ferenc először ókortörténész-ként képzelte el a jövőjét. Ennek legjelentősebb, minden magyarországi latinszakos egyetemista által máig jól ismert eredménye Sallustius Catilina-összeesküvést bemutató művének kommentált szövegkiadása lett (társszerző: Tar Ibolya). Makk egy évnyi gimnáziumi tanárkodás után bekerült a Szádeczky-tanszékre és 1966-tól 1983-ig annak keretei között tevékenykedett. Professzora irányváltása rá is hatással volt, van avar tárgyú bizantinológiai munkássága is, egyetemi doktorátusát viszont már a 12. századi bizánci-magyar kapcsolatok tárgykörében szerezte. Az 1970-es években Kristó Gyula, fiatalkori egyetemi barátja és tanárkollégája munkaközösséget szervezett Makk és Szegfű László részvételével az akkor tetőpontján lévő helynévkutatás vadhajásainak lenyesegetésére. Céljuk egy olyan adattár létrehozása volt, amely biztos időrendi fogódzókat adhat a ritkán termékeny (de nem ritkán terméketlen) elméletek ellen, amelyek általában jóval későbbi keletkezésű helynevek alapján mutatták be a szinte teljességgel forráshiányos 10. századi magyar történelmet. E kétkötetes munka és a Kristóval közösen írott krónika-tanulmánya már jelezte a magyar történettudományban, hogy Szegeden új középkorkutató műhely formálódik. Makk Ferenc 1978-ban szerezte meg a mai PhD-grádussal egyenértékűnek vett, valójában akkor magasabb követelményrendszert állító kandidátusi fokozatot a 12. századi bizánci-magyar kapcsolatok egészét bemutató értekezésével, amely 1989-ben angolul látott napvilágot (magyarul tanulmányonként jelentette meg a szegedi történész *Actákban*, illetve a *Századokban*). A *The Árpáds and the Comneni* című monográfia a *magnum opus* Makk életművében, a nemzetközi bizantinológia gyakorta idézett munkájává vált. 1984-től oktatói

pályáján is fordulat állt be. A szegedi egyetemen 1975-ben hoztak létre először a történelem segéd- és rokontudományaival foglalkozó tanszéki csoportot. Ez – miként Kristó Gyula emlékirataiból tudható – nem önzetlen tudományos célokat szolgált akkor, hanem Kristó egyetemi ellenlábasai próbálták meg a fiatalon „nagydoktori” címhez és később professzori kinevezéshez jutó kollégájukat elszigetelni. Jó pár évvel később – ekkor Kristó már az egyetem rektora volt – e kis szervezeti egység vált önálló tanszékké, és vezetője Makk Ferenc lett. Makk komolyan vette, hogy egy segédtudományi tanszék élére került, írt szfragisztikai cikket (II. Géza aranypecsétjéről), résztvett a Bertényi Iván-féle történeti segédtudományi tankönyv elkészítésében (a filológiáról írt fejezetet), a középkori magyar forráskiadásban is letette a névjegyet (az Anjou-kori oklevéltár 1335. évi kötetével) és pályája végén fiatalabb kollégájával, Kőfalvi Tamással együtt egy olyan – nem csak középkori kútfőkkel foglalkozó – forrástani segédkönyvet bocsájtott közre, amely mind a középiskolákban, mind az egyetemi képzésben nagy haszonnal forgatható napjainkban is. Tanszékvezetővé való kinevezése után nagy ütemben dolgozott saját akadémiai doktori értekezésén, amely a 10–12. századi magyar külkapcsolatok monografikus bemutatása lett (1990), ennek egy tudományos apparátus nélküli kivonata jelent meg két ízben is könyvalakban az 1990-es években. Makk Ferencet a disszertáció sikeres megvédése után, 1992-ben nevezték ki egyetemi tanárrá, és ezzel a rendszerváltozás utáni években a magyar középkortörténetnek immár két professzora lett Szegeden. Makk korábban már dékánhelyettes volt a szegedi bölcsészkaron, ezután mind több és több egyetemi és országos tudományos-közéleti funkció találta meg, amelyek közül jelentőségben kiemelkedik az MTA Történettudományi Bizottságának elnöksége (2008–2011). A professzor a szegedi segédtudományi tanszéket részben medievisztikai profilúvá alakította, hangsúlyosan forrástani ismereteket tanítva, részben pedig a Szegeden nem nagy súlyt kapó művészettörténeti oktatás bázisává tette. Az ekkor már nagyhírű szegedi középkorkutatás az 1990-es években több nagy vállalkozást is menedzsel: elindult az *Anjou-kori Oklevéltár* köteteinek kiadása, megszületett az országos összefogással, de szegedi irányítással formálódó *Korai magyar történeti lexikon*, valamint a *Szegedi Középkortörténeti Könyvtár* kötetei között hangsúlyossá váltak a korai magyar történelem egy-egy korszakának (honfoglalás, államalapítás) szinte teljes forrásanyagát bemutató magyar fordításkötetek. A publikációs tevékenység mellett legalább azonos súlyúnak kell tekintenünk a rendszerváltás utáni években meginduló medievisztika felszak, majd

doktori (PhD-) képzés beindítását, ahol Kristó mellett Makk Ferenc is mindig meghatározó szerepet játszott. A szegedi doktori képzés – főleg első évtizedében – nemcsak az ottani egyetemnek, hanem más magyar felsőoktatási és tudományos intézményeknek (Budapest, Pécs egyetemeinek, az akadémiai történettudományi intézetnek, fővárosi levéltáraknak) is képzett fiatal középkorkutatókat. Aki áttanulmányozta már Makk Ferenc jelentős publikációs tevékenységét, észrevehette, hogy az 1990-es években jórészt alábbhagytak az Árpád-kort érintő vizsgálódásai és előtérbe kerültek a magyar honfoglalás-korral kapcsolatos, szövegfilológiai alapozású tanulmányai. Emlékezetes vitákat folytatott a magyar őstörténet kapcsán professzorkollégájával, Róna-Tas András akadémikussal, az egykor Szegeden végzett, de a tudományos pályára lényegében csak évtizedekkel később visszatérő Ungváry Jenővel, az ezredfordulón – a 12. századon kívül – megírta a 10. század történetét is a *Magyar Századok* sorozat kereteiben, és a felsorolást még hosszan folytathatnánk. 2004 elején súlyos betegségben elhunyt Kristó Gyula, és a szegedi középkorkutatás irányítását az ekkor már 60-as évei közepén járó, a személyes veszteség súlyától láthatóan megrendült Makk Ferenc vette át. Vezette az akadémiai kutatócsoportot, a könyvkiadó műhelyt és még sorolhatnánk feladatait. Publikációi terén ekkor

kiemelkedik a már említett szöveggyűjtemény-sorozat 1050–1116 közötti kötetének kiadása. Bizonyára nem független ettől a zökkenőmentesen átvett tudományszervezői tevékenységtől, hogy 2012-ben a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös József-koszorúval ismerte el a professzor életművét. Makk Ferenc nyugdíjba vonulása után is még hosszú évekig tanított tanszékén, és egészen haláláig figyelemmel kísérte a szakmát, segítette tanácsaival fiatalabb kollégáit, erről magam is számtalanszor meggyőződhettem hosszú telefonbeszélgetéseink során. A búcsúsorok végén pár szót szólni kell az emberről is. Makk professzor egy dinamikus, rendkívül barátságos, közvetlen személyiség volt, aki sohasem érezte fiatalabb kollégáival, az egyetemistákkal tudásbeli fölényét, sohasem fitogtatta egyetemi tanári pozíciójából is fakadó tekintélyét. Aki közelebbről ismerte, érzékelhette generációjában majdhogynem egyedülálló latin- és görögtudását, valamint a bizantinológiai, magyar medievisztikai és őstörténeti szakirodalom mély ismeretét. Mindezek a személyes és szakmai vonások eredményezték, hogy szinte páratlan módon nemcsak hatvanadik, hanem hetvenedik életében is nagyszabású *Festschrift*-tel köszöntötte a hazai középkorász-társadalom. Nagyon fog hiányozni.

Thoroczkay Gábor

